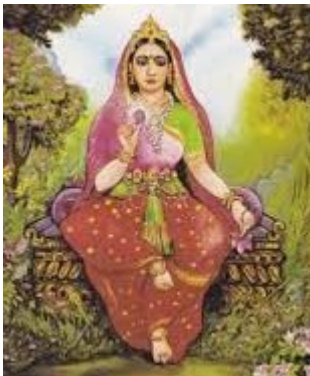

Kolejne zajęcia Klubów Młodego Odkrywcy realizujemy zdalnie – kwiecień 2021

Temat: Lilavati - wśród hinduskich uczonych z dawnych wieków...

Wprowadzenie

W tym miesiącu mówimy o Lilavati, XII-wiecznej hinduskiej matematyczce i filozofce.

Jej imię zna wiele osób, ponieważ tak właśnie zatytułował Szczepan Jeleński swoją słynną książkę popularyzującą matematykę. Książka liczy już niemal sto lat (została wydana w 1926 roku), ale wciąż jest popularna – jest skarbnicą zagadek i problemów matematycznych, często bardzo nietypowych.

Kim była Lilavati?

Lilavati znaczy: Zachwycająca.

Była przypuszczalnie córką sławnego matematyka hinduskiego Bhāskary Acāryi (1114–1185), który dokonał wielu odkryć w matematyce i astronomii. Ustalił m.in., że dzielenie danej liczby przez zero nie daje zera tylko nieskończoność. Bhāskara, matematyk, astrolog i astronom, kontynuował i rozwijał dorobek swego poprzednika z VII wieku, Brahmagupty. Do jego głównych dzieł należy „Lilavati” poświęcone algebrze. Lilavati, czyli zachwycająca, to imię córki uczonego. Tak też postrzegał Bhāskara matematykę, jako zachwycającą, czarującą, tak też przedstawił ją w swym dziele, będącym zbiorem niezwykle zaskakujących i ciekawych zadań i problemów matematycznych, dzięki którym gimnastyka umysłu była nie tylko ćwiczeniem, ale i rozrywką, zabawą.

„Lilavati” w 1587 r. została przetłumaczona na język perski, w 1832 r. przełożono ją ponownie na sanskryt oraz na język angielski. Od tego czasu cieszy się niesłabnącą popularnością na całym świecie, będąc źródłem i inspiracją wielu kolejnych rozrywek i zadań matematycznych, które często odnaleźć można w prasie, jako zadania zamieszczane dla relaksu i gimnastyki umysłu.

Później Lilavati sama została znaną matematyczką i filozofką. Według innych źródeł Lilavati samodzielnie napisała tę książkę.

W *Wedach* (datujących się na lata 2000–3000 p.n.e.) istnieją wzmianki o innej kobiecie o takim samym imieniu, określanej jako „twórczyni matematyki”.

Dzisiaj kilka zagadnień z książki Szczepana Jeleńskiego.

Zagadnienie 1.

Trzech zazdrosnych mężów pragnie przepłynąć ze swoimi żonami przez rzekę. Mają do dyspozycji jedną łódkę bez wiosłarza, przy czym tak mała, że może ona pomieścić tylko 2 osoby. Rozstrzygnij jak powinni się przepłynąć na drugą stronę rzeki, żeby żadna z pań nie popłynęła w towarzystwie obcego faceta (czyli nie swojego męża).

Zagadnienie 2.

W bibliotece stoją dwa wielkie tomy bardzo uczonego dzieła: jeden ma grubość 3 cm, a drugi 5 cm. Oba tomy są pięknie oprawione, a grubość oprawy to 3 mm. Do biblioteki wkradł się robaczek, mały żuczek, który gryzie papier. Dziennie wierci w papierze tunel długości 1 cm, a w oprawie tylko 6 mm. W ciągu ilu dni przegryzie on te dzieła od pierwszej do ostatniej strony?

Zagadnienie 3.

Czy każda liczba może być równa swojej połowie???

Popatrzmy na poniższe rozumowanie:

Wiadomo, że $(a + b)(a - b) = a^2 - b^2$

Równość ta jest prawdziwa również wtedy, gdy $a = b$. Wówczas: $(a + a)(a - a) = a^2 - a^2$

Po przekształceniu prawe strony mamy: $(a + a)(a - a) = a(a - a)$

Obie strony dzielimy przez $(a - a)$ i otrzymujemy: $a + a = a$, czyli $a = 0,5a$.

Czy to możliwe? Jeśli tak, proszę to wykazać, jeśli nie, proszę wskazać błąd w powyższym rozumowaniu.

Rozwiązania zadań, jak zwykle, można przysyłać na adres a.rybak@uwb.edu.pl.

Włączcie do swojej pracy rodziców, dziadków, rodzeństwo – to nasz stały apel.

Z pozdrowieniami,

Anna Rybak i Justyna Makowska

wraz z zespołem Centrum Kreatywnego Uczenia się Matematyki

na Wydziale Matematyki Uniwersytetu w Białymstoku